TOEN EN NU

Het ontstaan van het Arubaanse carnaval: Aruba Tivoli Club (2)

Tivoli's Carnaval Queen in 1963: Enid Marugg.

Het Arubaanse carnaval is deels ontstaan in San Nicolas, deels in Oranjestad. Al sinds de jaren '30 werd in de Aruba Tivoli Club carnaval gevierd, eind jaren '40 werd er een optocht in de stad gehouden. In San Nicolas was dat ook het geval, maar van enige toenadering tussen de twee was nog helemaal geen sprake, integendeel...

Aruba's 1e Carnaval Queen, 1955: Tivoli Club's Evelina Croes op haar carosa.

door **Evert Bongers**

Dr. Coco Arends, voorzitter van de Tivoli Club tijdens en rond de Tweede Wereldoorlog, nam het initiatief om het carnaval van Oranjestad en dat van San Nicolas te coordineren. Tivoli's Eric 'Shon Tushi' Arends was oprichter van de Centrale Carnavals Commissie Aruba (CCCA), met Gustavo ('Dolfi') Oduber en Janchi Arends als voornaamste organisatoren. In 1966 is deze commissie overgegaan in de Stichting Arubaanse Carnaval (SAC), tot 2001 onder voorzitterschap van Milo Croes.

Bij het begin van het carnaval in 1944 werd bij de Tivoli Club de verkiezing van een carnavalskoningin (Reina) geïntroduceerd, waarvoor gestemd kon worden. Het damescomité van de club verkocht stemmen ter waarde van 'Vijf en Twintig Hollandse centen' per stem, wat resulteerde in een opbrengst van twaalfduizend vijfhonderd gulden ten bate van de meubilering van het nieuwe clubgebouw. Winnares werd Bebe Laclé met ongeveer 16.000 stemmen. Ook was er de verkiezing van een 'joker': Elias Mansur was de eerste. De 'Joyita' (juweeltje) was het schattigste meisje, de 'Jokerito' het stoerste, grappigste joch. De verkiezing van de carnavalskoningin in de club was ook in de jaren die volgden een heel gedoe. Voor een dubbeltje konden stemformulieren gekocht worden; die werden in een stembus gedeponeerd. Die stembus werd regelmatig geleegd en de uitgebrachte stemmen geteld. De tussenstanden werden op een groot bord bijgehouden. Dat werd dan een fanatieke strijd tussen families die allemaal rijk genoeg waren om hun kandidate de titel te bezorgen. Zo werd er eens een cheque van 500 gulden in de stembus gevonden, een fortuin voor die tijd, en duizenden stemmen waard. Dat was een hele investering, maar de winnares kreeg dan 90 procent van de opbrengst van de stemmenverkoop en dat was wel nodig ook want de familie moest alles voor de carnavalskoningin betalen en een praalwagen maken was enorm duur! Fundraising was dus broodnodig.

Na de oprichting van de Centrale Carnavals Commissie eind 1954 werd in 1955 de eerste carnavalparade voor alle clubs en groepen georganiseerd, aanvankelijk alleen in Oranjestad. Er waren 120 deelnemers. In 1957 kwamen er parades in beide steden. Het werd naar voorbeeld van Tivoli opgezet, inclusief Reina (koningin), Reina Juvenil (jeugdkoningin), Joyita (kinderkoningin) en Jokers. In 1964 werd er voor het eerst een competitie van carnavalsmuziek gehouden waarbij de Calypso en Road March King werden verkozen.
Over de gespannen verhoudingen tussen de carnavalsgroepen van San Nicolas en Oranjestad, die elkaars bloed wel konden drinken, vertelt Bibi Arends, de grote man van Tivoli club en carnaval, het volgende: de eerste Reina-verkiezing werd in 1955 in het Lago Sport Park gehouden. Voor de elitaire Tivoli Club was dat in het hol van de leeuw. De verkiezing verliep, voor huidige begrippen, formeel en deftig. Gezaghebber Kwartsz was aanwezig voor de kroning, maar hij zat ook in de jury! Er ontstond grote oproer toen de populairste kandidaat van San Nicolas werd gediskwalificeerd omdat de split in haar jurk te groot was. Het publiek, voornamelijk bestaand uit inwoners van de oliestad, pikte dit niet en begon opstandig te worden. En toen kwam de winnares uit de bus: Evelina Croes van de Aruba Tivoli Club! Zij werd door de gezaghebber gekroond en richtte moedig en waardig het woord tot het joelende en fluitende publiek. Niemand kon haar verstaan. Voordat het helemaal uit de hand kon lopen, werd de situatie gered door de Marinierskapel die ook aanwezig was en spontaan het Wilhelmus inzette. Dat kalmeerde de volkswoede enigszins en daardoor kon de carnavalskoningin ongestoord van het podium afkomen en met de carnavalsauto van Tivoli een veilig heenkomen zoeken, terug naar de stad en de club. De gezaghebber ook!

De daaropvolgende jaren werden de reina-verkiezingen in hotels of in een van de stadions van Oranjestad gehouden. Pas in de jaren '70 werden er weer carnavalskoninginnen gekozen in het Lago Sport Park. Het einde van de carnavalsparade in de stad liep vaak uit op een vechtpartij tussen feestvierders uit San Nicolas en Oranjestad.

Het karakter van de carnavalsoptochten van de jaren '50 tot '70 was, zoals Bibi Arends het noemt, klassiek. Dat gold vooral voor de thema's van de groepen, hun kostuums en praalwagens. Zo was er in San Nicolas een Zoeloegroep met indrukwekkende kostuums met lansen en zo. En dan waren er piraten, cowboys en indianen, Egyptenaren, Arabieren en Mexicanen (Mariachi's). Vlak na de oorlog waren matrozenpakken populair.

Tivoli had thema's als Grieken en Romeinen, *Oriental Fantasies*, Chinese dynastieën, et cetera. In de jaren '70, toen de strijd om de Status Aparte oplaaide, werden er meer en meer patriottische motieven gebruikt op de praalwagens en in de kostuums: indianen, de Natural Bridge, cunucuhuizen, Divi Divi bomen, het wapen en de vlag van Aruba. Betico Croes, toeschouwer langs de route, werd wild van enthousiasme toen hij dat zag, volgens Bibi Arends.

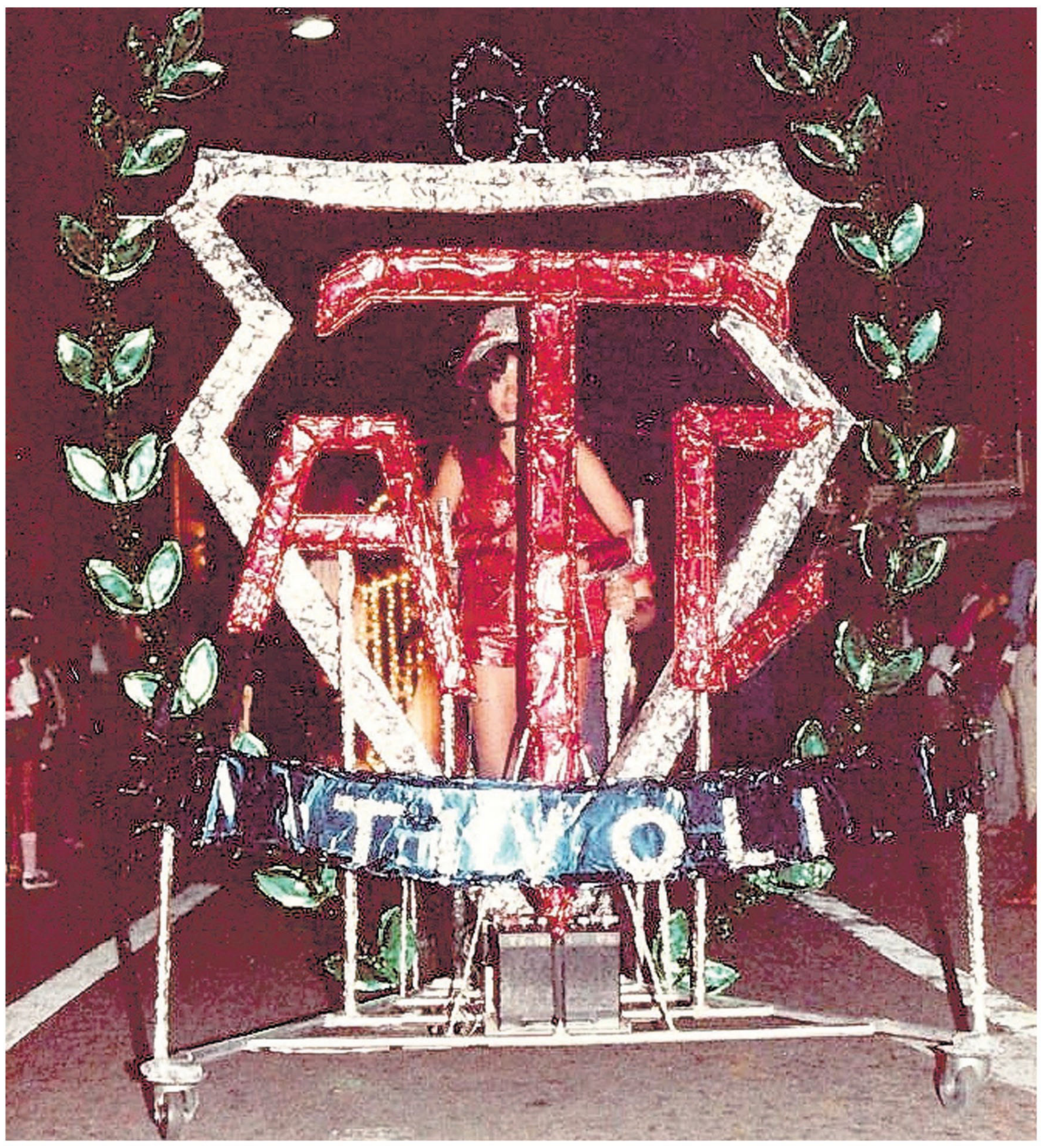

Eerste Tivoli Lighting Parade, 1981.

De bijdrage van de Tivoli Club aan het Arubaanse carnaval is ook in latere jaren doorgegaan. Zo is de openingsparade van het carnavalsseizoen, de Fakkeloptocht, in 1967 door Tivoli geïntroduceerd – met fakkels, geleend van de Mariniers. Dat dit Nederlandse woord werd gebruikt – en nog steeds – , komt doordat destijds de carnavalscirculaires in het Nederlands uitkwamen. Voor de kinderparade kwam Tivoli in 1976 met de ballonnenparade. De Tivoli Lighting Parade (Lichtjesparade) is in 1981 voor het eerst gehouden ter gelegenheid van het zestigjarig bestaan van club en dat is een belangrijk onderdeel van het carnaval gebleven. Het idee van zo'n soort optocht was afkomstig van de Disney-amusementsparken in de VS. Vroeger waren alle door Tivoli georganiseerde onderdelen van het carnaval uitsluitend voor leden en hun introducés; later is dit beleid versoepeld.
'Social clubs' zoals Tivoli Club hebben tegen de eeuwwisseling een terugval meegemaakt in belangstelling, ledenaantal en financiën, die tot sluiting hebben geleid. Hotels met hun diverse mogelijkheden voor entertainment zoals nachtclubs, disco's en casino's, bioscopen en videoverhuur, hebben geleid tot een verschuiving van de belangstelling, vooral van het jongere publiek en dat betekende het einde voor veel clubs. Het Tivoli-gebouw kwam leeg te staan, verkeerde in zeer slechte staat en is afgebroken. Carnavalsliefhebbers gingen meedoen met andere groepen die niet aan een club verbonden waren. De organisatie van de Tivoli Lighting Parade is onder die naam nog door Bibi Arends met een vast team voortgezet tot hij in 2009 met pensioen ging.

Wordt vervolgd: Club Caribe.

Tivoli Clubgebouw in vervallen staat.

Gemaskerde Tivoli-leden tijdens het Mamaracho feest in 1952.